

Beata KOTOWSKA, Aldona UZIĘBŁO

MERYTORYCZNE I FORMALNE OCZEKIWANIA STUDENTÓW DOTYCZĄCE PRZEDMIOTU ANALIZA FINANSOWA – WYNIKI BADAŃ

TECHNICAL AND FORMAL STUDENTS' EXPECTATIONS IN THE SCOPE OF FINANCIAL ANALYSIS CLASSES – FINDINGS OF RESEARCH

Katedra Finansów Przedsiębiorstw, Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
ul. Dolna Brama 8, 80-821 Gdańsk

Abstract. The main aim of the article is to present expectations of students attending the „Financial Analysis in a Company” classes. Expectations were examined in three areas connected with a subject, a structure of a teaching process and a person leading classes. Conducted questionnaire surveys let explicitly state that students expect getting the working knowledge that they will be able to use in their future career. They also determine preferential treatment of students connected with a way to pass the subject or qualifications of people leading classes.

Słowa kluczowe: analiza finansowa, badanie ankietowe, oczekiwania studentów.

Key words: financial analysis, questionnaire survey, students' expectations.

WSTĘP

Działalność każdego przedsiębiorstwa wymaga okresowej analizy, która pozwoli ustalić, czy dotychczasowa działalność dała zamierzone efekty oraz umożliwi ustalenie kierunków i sposobów doskonalenia dalszej działalności (Bednarski 2002).

Analiza finansowa jest najważniejszym narzędziem badawczym służącym do oceny działalności współczesnego przedsiębiorstwa (Nowak 2005) i stosunkowo łatwym do zastosowania w praktyce, stąd motywacja do przeprowadzenia badań nad jego rzeczywistym odbiorem przez studentów.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie oczekiwań studentów, biorących udział w zajęciach z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie. Przedmiot obejmował 15 godzin wykładów i 15 ćwiczeń w systemie niestacjonarnym oraz 30 godzin wykładów i 15 ćwiczeń w systemie stacjonarnym. Oczekiwania te zbadano, uwzględniając podział związany:

- z samym przedmiotem,
- ze strukturą procesu dydaktycznego,
- z osobą prowadzącą zajęcia.

Celem pobocznym badań było określenie powiązań między trybem studiów (stacjonarnym, niestacjonarnym) a oczekiwaniami wobec zajęć, a także zależności pomiędzy wykonywaniem przez studenta pracy zawodowej a jego oczekiwaniami wobec przedmiotu.

Cele te zrealizowano, przeprowadzając badania pierwotne, ankietowe, na populacji studentów II roku, w semestrze letnim, studiujących analizę finansową w przedsiębiorstwie w Wyższej Szkole Bankowej w Gdańsku, w dwóch terminach – w lutym 2009 r. (badanie wstępne, w momencie rozpoczęcia zajęć z udziałem 209 osób) – Hońko (2004) oraz w maju 2009 r. (badanie właściwe po zaliczeniu przedmiotu, z udziałem 270 osób). Zbadano niemal 100% populacji (280 osób). Ankieta jest metodą badania sądów i opinii osób, do których jest kierowana (Pietraszewski, Seidel 2005) obejmowała 18 pytań, o określonym przez osoby prowadzące badania sposobie odpowiedzi (jednokrotny wybór, przypisywanie rang). Prezentowane wyniki dotyczą badań końcowych, chyba że w tekście zaznaczono inaczej.

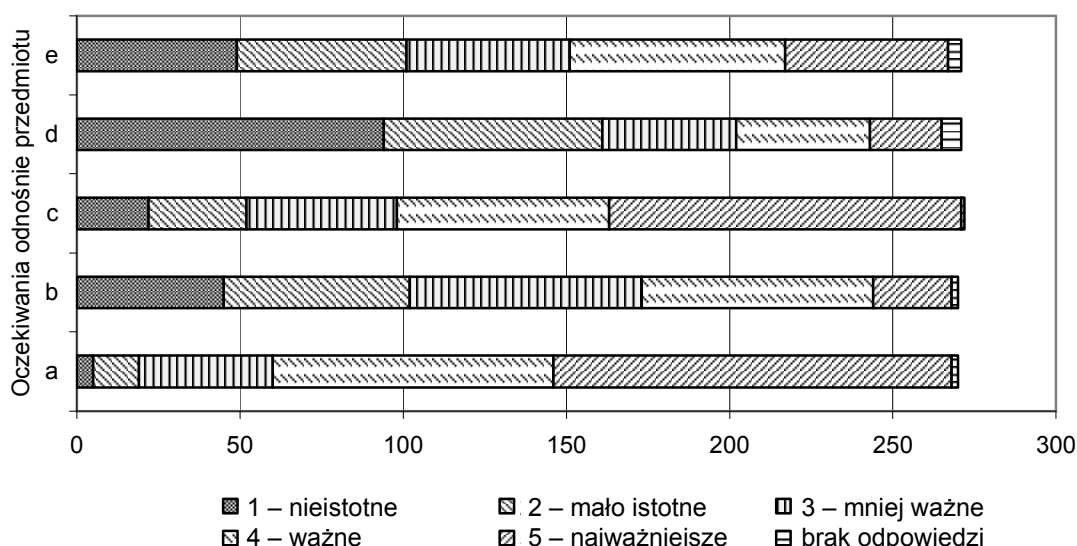
OCZEKIWANIA STUDENTÓW WOBEC PRZEDMIOTU ANALIZA FINANSOWA W PRZEDSIĘBIORSTWIE

Zagadnienie 1. Moje oczekiwania wobec przedmiotu (według rangi: 5 – najważniejsze, 4 – ważne, 3 – mniej ważne, 2 – mało istotne, 1 – nieistotne); każda liczba może się pojawić tylko raz¹.

Tabela 1. Oczekiwania wobec przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Oczekiwanie	Liczba punktów
a) nabycie umiejętności praktycznych	
b) nabycie wiedzy teoretycznej	
c) zaliczenie przedmiotu	
d) przydatność na potrzeby obecnej pracy zawodowej	
e) przydatność na potrzeby pracy w przyszłości	

Na rysunku 1 przedstawiono rozkład odpowiedzi, uzyskanych w trakcie badania.

Rys. 1. Oczekiwania wobec przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

¹ Kilka osób przydzieliło te same rangi w ramach różnych odpowiedzi; zostało to uwzględnione w wynikach (liczba odpowiedzi od 270 do 276), nie wpływa jednak istotnie na ich ocenę.

Ponad 77% ankietowanych uznało za ważne nabycie umiejętności praktycznych (odpowiedź a) – ponad 45% – 5 punktów, niemal 32% – 4 punkty. Umiejętność zastosowania zdobywanej wiedzy okazała się ważniejsza od zaliczenia przedmiotów (druga najważniejsza cecha – odpowiedź c, prawie 40% najwyższych notowań). Teoria jest bardzo istotna dla około 35% osób (rangi 5 i 4). Ciekawe są porównania między obecną i oczekiwaną w przyszłości pracą zawodową. W przyszłości zdecydowanie więcej osób przewiduje wykorzystanie analizy w pracy zawodowej (odpowiedzi d i e), obecnie zaś prawie 40% uważa ją za mało ważną (rangi 1 i 2). Szczegółowy rozkład rang przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Oczekiwania wobec przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Ranga/odpowiedź	A [%]	B [%]	C [%]	D [%]	E [%]
1	1,85	16,67	8,09	34,69	18,08
2	5,19	21,04	11,03	24,35	19,19
3	15,19	26,09	16,91	15,50	18,45
4	31,85	26,09	23,90	15,13	24,35
5	45,19	9,06	39,71	8,12	18,45
0	0,7	1,09	0,37	2,21	1,48

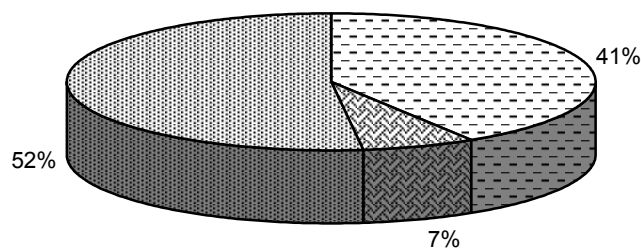
Pogrubione liczby oznaczają najczęściej przyznawane rangi w poszczególnych odpowiedziach.

Studenci kładą nacisk, jak wynika z tab. 2, na możliwość praktycznego wykorzystania nabytych umiejętności, przewidując zmianę wykonywanej pracy w przyszłości. Teoria jest traktowana jako umiarkowanie ważna. Jednak badani mają świadomość, że jest ona potrzebna (około 38% studentów przyznało jej najniższe rangi).

Porównując studentów ze studiów stacjonarnych i niestacjonarnych oraz zatrudnionych i niezatrudnionych, można zauważyć zaskakującą zgodność. Najważniejsze jest dla nich nabycie umiejętności praktycznych, następnie równie istotne jest zaliczenie przedmiotu. Na dalszy plan schodzi nabycie wiedzy teoretycznej, która jest ważniejsza dla studentów ze studiów niestacjonarnych oraz zatrudnionych niż dla pozostałych dwóch grup. W każdej badanej grupie ważniejsza jest przydatność zdobytej wiedzy w przyszłej pracy niż w pracy obecnej.

Zagadnienie 2. Na zajęciach oczekuję² (wybrać jedną odpowiedź):

- a) raczej wiedzy praktycznej,
- b) raczej wiedzy teoretycznej,
- c) teorii i praktyki.

□ a) raczej wiedzy praktycznej ▣ b) raczej wiedzy teoretycznej ▤ c) teorii i praktyki

Rys. 2. Oczekiwania dotyczące teorii i praktyki przedstawianej w ramach przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

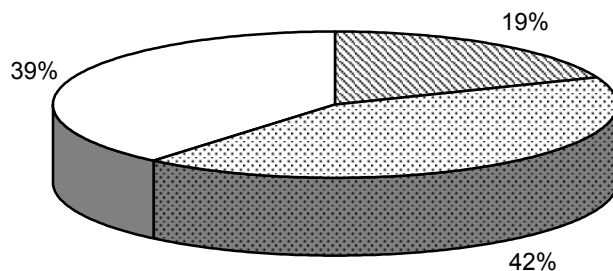
² Wyniki badań wstępnych.

Zdecydowaną przewagę mają osoby, oczekujące przede wszystkim wiedzy praktycznej oraz połączenia praktyki z teorią (razem 93% badanych). Samą teorię za najbardziej oczekiwaną wybrało zaledwie 7% osób. Przewaga wyboru tylko wiedzy praktycznej mogła wynikać z braku doświadczenia zawodowego w zakresie analizy. Praktycy zdają sobie sprawę z tego, że teoria również jest potrzebna. Taki wniosek potwierdza odpowiedź na zagadnienie 1, dotycząca wykorzystania analizy obecnie i w przyszłości.

Zagadnienie 3. Na ćwiczeniach oczekuję³ (wybrać jedną odpowiedź):

- a) realizacji *case study*, przypadków praktycznych;
- b) wielu krótkich zadań, umożliwiających zrozumienie poszczególnych zagadnień;
- c) kilku krótkich zadań wprowadzających i wyjaśniających zagadnienie oraz realizacji jednego kompleksowego *case study*.

Studenci uznają, że najważniejsze jest zrozumienie i „przećwiczenie” poszczególnych zagadnień (rys. 3); taką odpowiedź wybrało 42% ankietowanych. Niewiele mniej (39%) uznało, że wystarczy kilka zadań wprowadzających i wyjaśniających dane zagadnienie, a następnie należy przeprowadzić analizę przypadku praktycznego (*case study*). 19% badanych uznało, że praktyka jest najważniejsza i wybrało tylko studia przypadku. Studenci kierują się jako najważniejszymi kryteriami: nabyciem umiejętności praktycznych i zaliczeniem przedmiotu, ale także doceniają znaczenie teorii (krótkie wprowadzające zadania).

- a) realizacji *case study*, przypadków praktycznych
- b) wielu krótkich zadań, umożliwiających zrozumienie poszczególnych zagadnień
- c) kilku krótkich zadań wprowadzających i wyjaśniających zagadnienie oraz realizacji jednego kompleksowego *case study*

Rys. 3. Oczekiwania dotyczące ćwiczeń z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

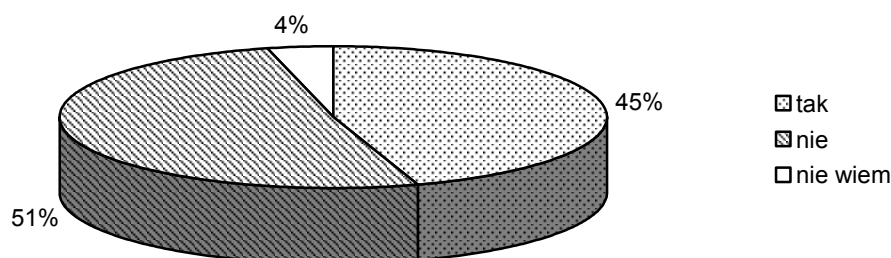
OCZEKIWANIA STUDENTÓW ZWIĄZANE Z PROCESEM DYDAKTYCZNYM

Kolejnym elementem badań była struktura procesu dydaktycznego. Zadano pytania dotyczące oceny liczby godzin zajęć dydaktycznych, spełnienia oczekiwań związanych z prezentowaną teorią oraz rozwiązaniami praktycznymi, a także z sugerowaną metodą zaliczenia przedmiotu.

³ Wyniki badań wstępnych.

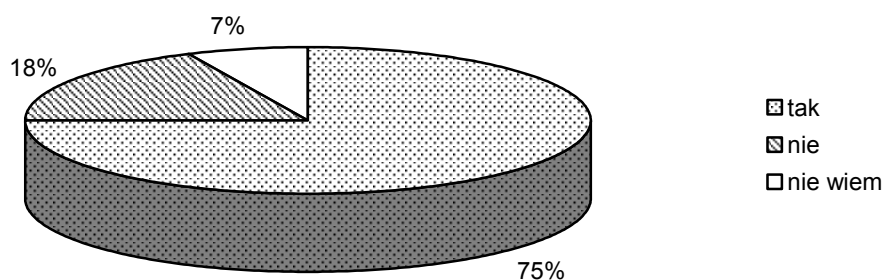
Zagadnienie 4. Czy liczba godzin przeznaczonych na ćwiczenia była wystarczająca (tak, nie, nie wiem)?

51% badanych uznało, że ćwiczeń było za mało. Pomijając osoby niezdecydowane (4%), niemal równie duża grupa stwierdziła, że liczba ćwiczeń jest wystarczająca (rys. 4). Inaczej rozłożyły się głosy dotyczące wykładów (rys. 5). W tym wypadku aż 75% osób uznało, że jest ich wystarczająco dużo, a tylko 18% chciałoby mieć więcej wykładów z analizy finansowej. Grupę osób niezdecydowanych (7%) można tłumaczyć tym, że wykłady są formą zajęć nieobowiązkowych (obecność nie jest zwykle wymagana do zaliczenia przedmiotu). Przeciwno takiej interpretacji przemawia jednak fakt, że w przypadku obowiązkowych ćwiczeń również wystąpiła taka grupa.

Rys. 4. Ocena liczby godzin ćwiczeń z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Zagadnienie 5. Czy liczba godzin przeznaczonych na wykłady była wystarczająca (tak, nie, nie wiem)?

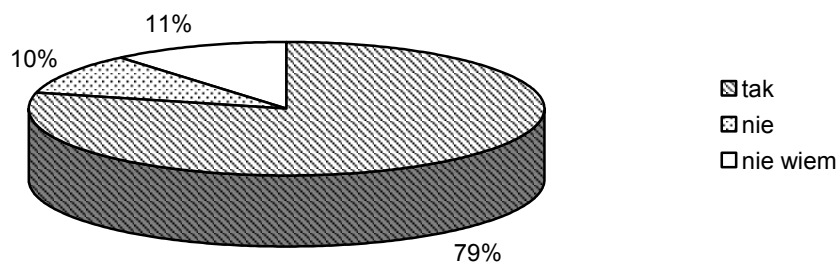

Rys. 5. Ocena liczby godzin wykładów z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Kolejne zagadnienia dotyczyły oczekiwań związanych z uzyskaną wiedzą teoretyczną i praktyczną.

Zagadnienie 6. Czy zajęcia spełniły Państwa oczekiwania związane z wiedzą teoretyczną (tak, nie, nie wiem)?

Tylko 10% osób uznało, że wiedza teoretyczna nie spełniła ich oczekiwań. Natomiast prawie 80% stwierdziło, że pokrywa się ona z ich oczekiwaniami. Podobna grupa (75% osób) w odpowiedzi na pytanie stwierdziła, że liczba wykładów była wystarczająca. Treść wykładów odpowiadała zatem oczekiwaniom studentów.

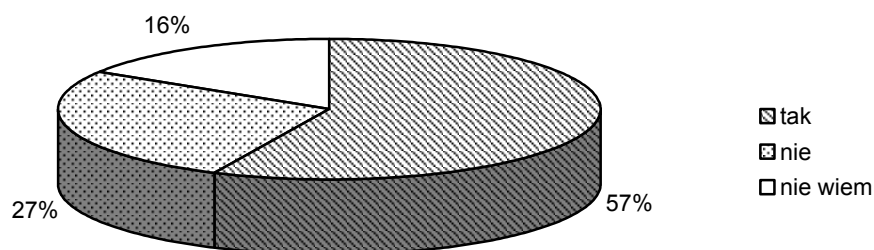

Rys. 6. Ocena spełnienia oczekiwań związanych z uzyskaniem wiedzy teoretycznej z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Studenci ze studiów stacjonarnych znacznie częściej niż ze studiów niestacjonarnych (aż 87,50% ankietowanych) wskazywali na potrzebę uzyskania wiedzy teoretycznej.

Zagadnienie 7. Czy zajęcia spełniły Państwa oczekiwania związane z wiedzą praktyczną (tak, nie, nie wiem)?

Rys. 7. Ocena spełnienia oczekiwań związanych z uzyskaniem wiedzy praktycznej z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Odmienne, w stosunku do oceny wiedzy teoretycznej, oceniono praktyczną przydatność zajęć. Choć 57% ankietowanych uznało, że przekazana im wiedza spełnia ich oczekiwania w tym zakresie, jednak aż 27% osób było przeciwnego zdania. Ćwiczenia prowadzono głównie w formie krótkich zadań, a analizowanie *case study* były ograniczane do wybranych fragmentów przedmiotu. Studenci na ćwiczeniach pracują w grupach 5–6-osobowych pod nadzorem prowadzącego zajęcia. Ze względu na dużą liczebność grup ćwiczeniowych i bardzo zróżnicowany poziom studentów (różne doświadczenie zawodowe) obecnie trudno zmienić formę prowadzenia zajęć.

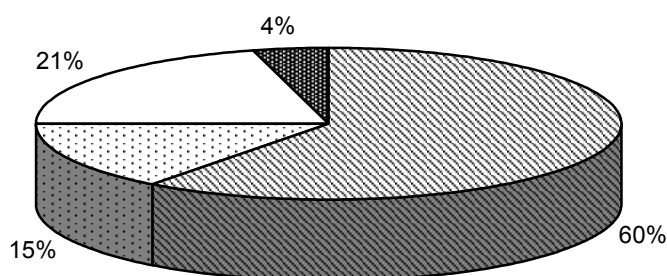
Analizując wyniki pod kątem trybu studiów i aktywności zawodowej studentów⁴, stwierdzono, że studenci ze studiów stacjonarnych oraz studenci niepracujący w około 63% stwierdzili, iż zajęcia spełniły ich oczekiwania w zakresie wiedzy praktycznej. Wskaźnik ten dla grupy studentów ze studiów niestacjonarnych oraz grupy studentów pracujących wyniósł zaś 55%.

⁴ Podział na cztery grupy: studenci ze studiów stacjonarnych, niestacjonarnych, pracujący i niepracujący.

Interesujący jest fakt, że na pytanie: Czy chcieliby Państwo kontynuować i poszerzać zagadnienia poruszane na zajęciach z analizy finansowej w przedsiębiorstwie? niemal 60% ankietowanych odpowiedziało pozytywnie. Na III roku studiów studenci nie mają obowiązkowych zajęć, które byłyby kontynuacją omawianych zagadnień. Jednak na trwającym obecnie semestrze zimowym są prowadzone zajęcia z dwóch przedmiotów do wyboru (analiza i planowanie finansowe oraz aspekty finansowo-prawne działalności gospodarczej przedsiębiorstw), które są poszerzeniem i kontynuacją tematyki poruszanej na zajęciach z analizy finansowej w przedsiębiorstwie. Zapisało się na nie 80 studentów.

Zagadnienie 8. Która forma zaliczenia najlepiej sprawdza wiedzę (wybrać jedną odpowiedź)?

- a) test jednokrotnego wyboru;
- b) praca pisemna („opisówka”, pytania otwarte);
- c) praca pisemna, na znany wcześniej temat, łącząca teorię z praktyką;
- d) odpowiedź ustna.

- a) test jednokrotnego wyboru
- b) praca pisemna („opisówka”, pytania otwarte)
- c) praca pisemna, na znany wcześniej temat, łącząca teorię z praktyką
- d) odpowiedź ustna

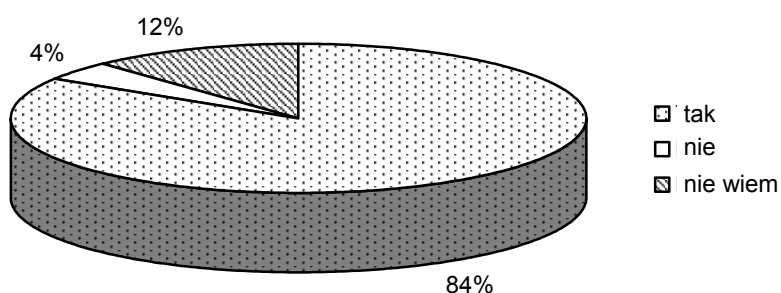
Rys. 8. Oczekiwana forma zaliczenia przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W badaniu wstępnym studenci mieli wskazać preferowaną formę egzaminu. 90,50% wybrało test jednokrotnego wyboru. Po zmianie pytania na pytanie: Która forma zaliczenia najlepiej sprawdza wiedzę? tylko 60% badanych odpowiedziało, że oczekuje zaliczenia przedmiotu w formie testu jednokrotnego wyboru (tak jest przeprowadzany egzamin). Znaczna grupa (21% – odpowiedź c) wskazała na pracę pisemną na znany wcześniej temat, czyli „przypadek” do analizy praktycznej, wymagający również wykazania się wiedzą teoretyczną. Aż 15% uznało, że woli otrzymać nieznane wcześniej pytania otwarte i pisemnie na nie odpowiedzieć. Niektóre osoby preferują odpowiedź ustną (4%). Ze względu na liczbę studentów praktycznie nie jest możliwe przeprowadzenie egzaminu w formie ustnej bądź stworzenie kilkuset studiów przypadku. Forma testowa pozwala sprawdzić wiedzę studentów i jest przez nich akceptowana.

OCZEKIWANIA STUDENTÓW ZWIĄZANE Z OSOBĄ PROWADZĄCĄ ZAJĘCIA

Ogromną rolę w procesie dydaktycznym odrywa osoba prowadząca zajęcia. Badania ograniczono do merytorycznych cech, którymi – zdaniem ankietowanych – taka osoba powinna się charakteryzować. Pytano także o udział w konsultacjach, uznając, że korzystanie z nich pozwala na indywidualne podejście do studenta i świadczy o jego zaangażowaniu w naukę. Prowadzący zachęcali studentów do pogłębiania wiedzy i korzystania z materiałów dodatkowych (w bibliotece).

Zagadnienie 9. Czy zajęcia powinny prowadzić osoby zawodowo zajmujące się analizą (tak, nie, nie wiem)?

Rys. 9. Oczekiwania związane z doświadczeniem zawodowym osób prowadzących zajęcia z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Zdecydowana większość (84%) uznała, że osoby zawodowo zajmujące się analizą finansową najlepiej poprowadzą zajęcia z tego przedmiotu⁵. Spora grupa niezdecydowanych (12%) może sugerować, że studenci oczekują też umiejętności dydaktycznych, które nie były wymienione w ankiecie; ich określenie wymaga zatem dalszych badań. Tylko 4% ankietowanych uważa, że brak doświadczenia zawodowego nie jest przeszkodą w prowadzeniu zajęć. Pozwala to znów podkreślić praktyczne umiejętności, które studenci chcą nabyć (zob. zagadnienie 1 – najczęstsza odpowiedź). Jest to ważniejsze od zaliczenia przedmiotu, co wydawałoby się naturalną odpowiedzią studenta. Takiego praktycznego, zawodowego, podejścia do przekazywanej wiedzy studenci oczekują od prowadzących zajęcia.

Zagadnienie 10. Czy korzystali Państwo z konsultacji (tak, nie)?

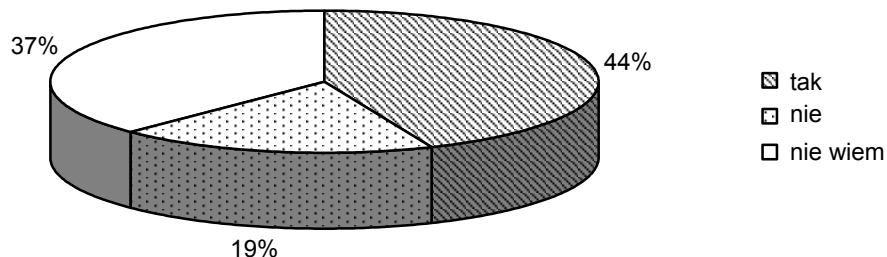
Z konsultacji skorzystało niemal 15% ankietowanych studentów. W badaniach wstępnych udział w konsultacjach planowało 35% studentów.

Zagadnienie 11. Czy korzystali Państwo z biblioteki w celu pogłębienia wiedzy z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie (tak, nie)?

W badaniach wstępnych pytano o zamiar korzystania z biblioteki. 44% ankietowanych planowało korzystanie z takiej formy poszerzania wiedzy, 19% nie było nią zainteresowanych,

⁵ Dokładnie tyle samo osób stwierdziło to podczas badania wstępnego.

37% zaś nie wiedziało, czy będzie to potrzebne (rys. 10) Uwagę zwraca duża grupa osób, która planuje aktywnie zdobywać wiedzę i stosunkowo niewielka grupa prawdopodobnie zakładająca, że materiały przekazane na zajęciach wystarczą do zaliczenia przedmiotu.

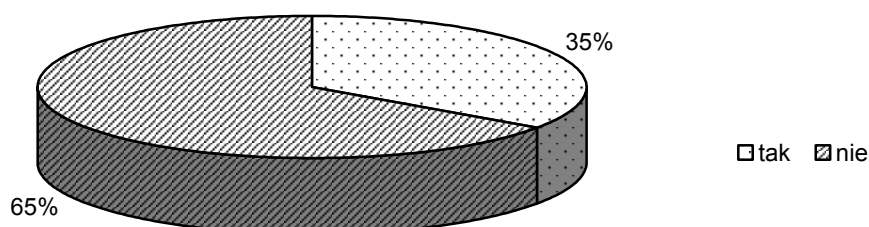

Rys. 10. Liczba osób zamierzających skorzystać z biblioteki w celu poszerzenia wiedzy z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W badaniach końcowych stwierdzono, że z biblioteki skorzystało 35% badanych, czyli mniej, niż deklarowali studenci na początku semestru (44%).

W ankiecie nie było pytań dotyczących przyczyn korzystania (bądź nie) z zasobów bibliotecznych. Wymaga to dalszych badań. Można uznać, że albo studenci byli zadowoleni z przekazanych im materiałów, albo nie korzystali z tej możliwości pogłębienia wiedzy z braku czasu albo z braku odpowiedniej zachęty ze strony prowadzących zajęcia.

Rys. 11. Liczba osób, które skorzystały z biblioteki w celu poszerzenia wiedzy z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

PODSUMOWANIE

Merytoryczne i formalne oczekiwania studentów, dotyczące zajęć z przedmiotu analiza finansowa w przedsiębiorstwie, potwierdzają praktyczne podejście badanych do zdobywanej wiedzy. Prawdopodobnie jest to związane z typem uczelni (jednostka niebędąca uniwersytetem) i z samym przedmiotem (znajdującym praktyczne zastosowanie w prowadzonej działalności gospodarczej). Należy podkreślić, że uzyskanie wiedzy jest ważniejsze dla studentów niż zaliczenie przedmiotu, co jest podejściem dosyć niespodziewanym.

Oprócz wiedzy praktycznej studenci podkreślają również znaczenie wiedzy teoretycznej niezbędnej dla zrozumienia procesów zachodzących w praktyce gospodarczej. Znaczenie ma też to, że studenci chcą pogłębiać wiedzę z zakresu analizy finansowej.

PIŚMIENNICTWO

- Bednarski L.** 2002. Analiza finansowa w przedsiębiorstwie. Warszawa, PWE.
- Hońko S.** 2004. Ankiety wstępne jako źródło informacji o oczekiwaniach studentów [w: Dydaktyka w naukach ekonomicznych]. Red. nauk. T. Kiziukiewicz. Szczecin, AR w Szczecinie.
- Nowak E.** 2005. Analiza sprawozdań finansowych. Warszawa, PWE.
- Pietraszewski M., Seidel R.** 2005. Funkcjonowanie przedsiębiorstwa w warunkach gospodarki rynkowej. Cz. 3. Poznań, eMPI².